

Türkiye'de Muhasebe Tarihi Çalışmalarına İlişkin Birikim: 2005-2015 Dönemini Kapsayan Bir İnceleme

Cemal Elitaş^{1*}, Bilge Leyli Elitaş¹

¹(Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü, İİBF, Yalova Üniversitesi, Yalova, Türkiye)

ARTICLE INFO

Yayın Bilgisi

Received/Başvuru
24/01/2016

Accepted/Kabul
27/03/2016

Anahtar Sözcükler:
Muhasebe
Muhasebe tarihi
Meta-analiz

ÖZ

Bu çalışmanın amacı; Türkiye'deki Muhasebe Tarihi çalışmalarının 2005-2015 yılları arasında ki yerli literatürde yayımlanmış bilimsel çalışmaların nicel bir araştırma yöntemi olan meta-analizi ile irdelenmesidir. Bu bağlamda öncelikle disiplinlerarası çalışmadan bahsedilecek ve ardından da muhasebe tarihi çalışmalarında izlenmesi gereken araştırma yöntemi metodolojisinden söz edilerek söz konusu tarihler arasında gerçekleştirilmiş yayınların ve lisansüstü tez çalışmalarının tarama sonuçları analiz edilecektir. Yine bu analizin anlaşılabilirliğini arttırabilmek adına kısaca söz konusu nicel araştırma yöntemi de tanıtılacaktır.

Accounting History Literature in Turkey: A Systematic Review of the Period 2005-2015

ABSTRACT

The purpose of this study is to review the local literature on accounting history field in Turkey between years 2005 and 2015 through a meta-analysis. In this respect, the multidisciplinary approach in research will be emphasized at first, then the relevant methodology in accounting history will be discussed. The study analyzes published journal articles, proceedings as well as graduate theses in accounting history field for the subject period. Furthermore, the meta-analysis as a quantitative approach will be elaborated in order to familiarize the method with this area of interest.

1. Giriş

Bilindiği üzere muhasebe tarihi iki alanın birleşimine dayanan disiplinlerarası bir alan görünümündedir. Haskins (1904) çalışmasında “muhasebe tarihi bizlere şimdiki daha iyi anlamamıza ve geleceğimizi daha iyi kontrol etmemize ya da tahmin etmemize olanak sağlar” diyerek bu alanın tarihle olan güçlü bağına dikkat çekmektedir (Previts, Parker ve Coffman, 1990: 1). Muhasebe tarihi çalışmaları gibi disiplinlerarası çalışmalarda genel sorun en az iki farklı alanın ortak noktada buluşturulması konusunda benzer yakınsama prosedürlerine sahip olamamalıdır. Özellikle muhasebe gibi ilk başta sürekli sayısal olması gerektiği düşünülen bir bilim dalı ile tarih gibi yazılı esasa dayalı bir bilimin kesişme noktasının bulunmasında da çeşitli zorluklar ile karşılaşılabilir. Özellikle muhasebe gibi sonuç odaklı bir alan ile tarih gibi açıklama ağırlıklı bir alanın kesişimi de ilginç sonuçlar ortaya koyabilmektedir.

Bu bağlamda disiplinlerarası çalışma göstermektedir ki farklı alana ait bilimsel bir teori uygulanabilir bir ortak noktası olduğu takdirde başka bir bilimsel alanda da başarılı bir şekilde kullanılabilir. Böylece aynı konu içerisinde yeni çalışma alanları ve aynı konuya farklı analizler geliştirebilme imkânları ortaya çıkmaktadır. Disiplinlerarası çalışmalar farklı bilimsel disiplinleri tanımayı ve özellikle de o alanlarda çalışmayı gerektirmekte böylece bilim insanının bilimsel gelişmişliğine de katkı vermektedir. Çünkü bir konuya bilinen yöntemler dışında farklı bir alana ait bir modelin uygulanabilmesi için uygulayıcının önce o metodu tanıması bunun araştırmak istediği konuya hizmet edip etmeyeceğini anlaması ve ardından tatbik etme noktasına gelmesi önemli bir öğrenme sürecini de beraberinde getirmektedir (Elitaş, 2014).

Bu noktada bilimsel anlamda disiplin kavramını açıklamak ve bu kavramdan hareketle ve tümevarım anlayışla disiplinlerarası veya multidisipliner kavramına geçiş yapmak faydalı olacaktır. Bu bağlamda disiplin; kendine özgü eğitim alt yapısı, yöntemleri ve içeriği olan ve herhangi bir alanda yeni bilgi üretebileceğini ve söz konusu alanda daha ileri düzeyde bilgiler geliştirilebileceğini kanıtlamış bir araştırma alanına verilen isimdir (Berger, 1970). Her disiplinin kendine özgü doktrini, profesyonel dili, terminolojisi, entelektüel öncüleri ve takipçileri bulunur (Becher, 1989: 22; Parker, 2002). Disiplin, bilginin kendi eğitim geçmişi, prosedürleri, yöntemleri ve içeriğiyle birlikte özelleşmiş şeklidir (Piaget, 1972).

“Disiplinlerarası” teriminin sözlük manası, iki veya daha fazla akademik disiplinin ya da inceleme alanının birleştirilmesi ya da kapsanmasıdır (Cluck, 1980; Kline, 1995). Bu bağlamda; “disiplinlerarası çalışma veya multidisipliner çalışma” kavramını açıklamanın yararlı olacağı kanaatindeyiz. Disiplinlerarası yaklaşım; bir kavramın, konunun, problemin ya da tecrübenin

incelenmesi için birden fazla disiplinin yöntem ve bilgisini bilinçli bir biçimde işe koşan program anlayışı olarak tanımlamaktadır (Jacobs, 1989: 8).

Gerçek anlamda disiplinlerarası bir çalışma araştırılan konunun kavramlar ya da problemler etrafında organize edilerek, işlenmesinde değişik alanlardan bilgilerin etkili bir şekilde birleştirilmesidir (Yıldırım, 1996: 89-90).

Muhasebe tarihi araştırmacıları, aynı genel tarih alanı çalışmalarında olduğu gibi hedeflerinin bulunması gerektiği bilincinde olmalıdır. Muhasebe tarihi araştırmacılarının çalışmalarını şekillendirirken üç konuya önem vermeleri gerekmektedir (Degos, 2007: 191). Bunlar; (a) Öncelikle ispatlaması gereken bazı noktaların ve bir hedefinin olması gerekir, (b) Daha sonra bu hedefle uyuşan bir temele sahip olmalıdır, (c) Sonuç olarak da hedeflerinden ve seçeneklerinden yararlanarak gerekli araçları kullanabilmelidir (Degos, 2007: 191) şeklindedir. Muhasebe tarihi çalışmalarında adeta bir rehber niteliğinde olan bu temel konuların anlaşılması tarih ile farklı disiplinlerarası çalışmaların tamamında geçerli bir yol haritası niteliğindedir. Bu çerçevede makalede öncelikle muhasebe tarihi çalışmalarının dünyada ortaya çıkışı ve gelişimi, Türkiye’de disiplinin geçirdiği evrim ortaya konmuş sonra muhasebe tarihinde sürdürülen çalışmalar için yöntem çerçevesi ortaya konarak meta-analiz sunulmuştur.

2. Dünyada Muhasebe Tarihi Çalışmaları

Akademik bir disiplin olarak muhasebe tarihinin ortaya çıkışı ve konu olarak çalışılması arasında açık farklar vardır. Muhasebe tarihi çalışması İtalya’da 1500’li yıllara dayanmasına rağmen (Zan, 1994’den aktaran Richardson, 2008: 248), önemli muhasebe tarihi kitapları II. Dünya Savaşı öncesinde R. Brown, A. C. Littleton, H. R. Hatfield, R. de Roover tarafından İngilizce yazılmış ancak bu modern muhasebe tarihçilerinin öncüleri bir akademik disiplinin ortaya çıkışına olanak sağlayabilecek bir yapısal kurum geliştirmemişlerdir. Muhasebe tarihinin akademideki yeri, örneğin uzman dergiler ve akademik toplulukların ortaya çıkması, son 40 yılın başarısıdır. Fleischman ve Radcliffe (2005) yayınlanmış çalışma sayısı ve entelektüel çeşitliliği bakımından 1990’lı yılları muhasebe tarihi çalışmalarının “varoluş çağı” olarak belirtir ve 2000’li yıllara kadar süren 10 yıllık dönemi çok önemli görür (Richardson, 2008: 248). Ancak Worthington (1895)’un çalışması gibi muhasebe tarihi çalışmalarını akademik anlamda 1800’li yıllara dayandıran görüşler de bulunmaktadır (Previts, Parker ve Coffman, 1990: 1).

Richardson (2008)’e göre; akademik disiplin olarak muhasebe tarihinin ortaya çıkışı şu üç strateji ile açıklanabilir: (a) muhasebe tarihini ilişkilendirmek, (b) muhasebe tarihini görünür/tartışılabilir kılmak ve (c)

kurumsallaşan muhasebe tarihi. Bu oluşum muhasebe tarihinin akademide ve ileri düzey disiplinsel gelişime ihtiyaç duyulan alanlarda muhtemel yürügesinin/döngüsünün değerlendirilmesi ile sonuçlanmıştır.

Muhasebe tarihi disiplinin gelişiminde Dünya Muhasebe Tarihçileri Kongresi'nden özellikle bahsetmek gerekir. Dünya genelinde muhasebe tarihçileri kongrelerini başlatan M. E. Stevelink (1909-2001)'tir O'nun gayret ve çabalarıyla söz konusu kongre günümüze kadar süregelmiştir. Bugüne kadar 13 kez düzenlenen dünya muhasebe tarihçileri kongreleri sırasıyla; 1970 yılında Brüksel – Belçika'da, 1976 yılında Atlanta – Amerika Birleşik Devletleri'nde, 1980 yılında Londra – İngiltere'de, 1984 yılında Pisa – İtalya'da, 1988 yılında Sydney – Avustralya'da, 1992 yılında Kyoto – Japonya'da, 1996 yılında Kinston – Kanada'da, 2000 yılında Madrid – İspanya'da, 2002 yılında Melbourne – Avustralya'da, 2004 yılında St. Louis ve Oxford – Amerika Birleşik Devletleri'nde, 2006 yılında Nantes – Fransa'da, 2008 yılında İstanbul – Türkiye'de (Güvemli v.d., 2006: 552), 2012 yılında New Castle – İngiltere'de düzenlenmiş olup 2012 yılında New Castle'da gerçekleştirilen konferansta Muhasebe Tarihçileri Akademisi'nin (Academy of Accounting Historians) aldığı ilke kararına göre izleyen kongrelerin dört yılda bir olacak şekilde düzenlenmesine karar verilmiştir. Kongre 2016 yılında Pescara – İtalya'da yapılacaktır.

Muhasebe tarihi hakkında Dünya'daki bakış açısının ve gelişimin burada anlatıldığı gibi özetlenmesi mümkündür. Muhasebe tarihi çalışmalarına Türkiye açısından da bakmanın önemli olduğu inancındayız.

3. Türkiye'de Muhasebe Tarihi Çalışmaları

Türkiye'deki muhasebe tarihi literatürünün bir başlangıç noktası aranmaya çalışıldığında ise sanırız ki 23-27 Ağustos 1984 tarihleri arasında İtalya'da Pisa'da yapılan 4. Dünya Muhasebe Tarihçileri Kongresi, doğru bir hareket noktası olacaktır. Söz konusu bu kongrede Otar ve Solaş (1984)'in Kitab-ı Siyagat isimli bildirimleri ile XIV. yüzyılda İlhanlı Devleti'nde bir başka ifade ile bugünkü Ortadoğu civarlarında hüküm sürmüş bir devletin muhasebe öğretisi kitabını ele almaları ile ilk muhasebe tarihi çalışması yapılmıştır denebilir (Güvemli, 2006: 579-580). Bu sırada ayrıca Türkiye'de Muhasebe ve Finans Tarihçileri Derneği'nin (MUFTAD) kurulduğunu ve bir süre bu isim altında devam eden derneğin 2012 yılında isim ve nitelik değiştirerek "Oktay Güvemli Muhasebe ve Finans Tarihi Vakfı" olarak faaliyetine devam ettiğini söyleyebiliriz. Söz konusu vakıf ve öncesinde de adı geçen dernek Temmuz 2011 tarihinden beridir yılda iki kez (Ocak ve Temmuz) yayımlanmakta olan "Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi"ni çıkartmakta

olup dergi belli başlı alan endekslerinde de taranmaktadır.

Bu noktada açıkça belirtmek gerekir ki muhasebe tarihi iki temel bilgiye gereksinim duyar. Bunlardan ilki yeterli muhasebe bilgisi diğeri ise yeterli tarih bilgisidir (Güvemli, 2012: 10). Muhasebe tarihi eğitimi, başta tarih eğitimi olmak üzere, iktisat tarihi, ticaret tarihi, mali tarih ve işletme tarihi ile yakın bir ilişki içerisindedir. Anılan bu alanlardan ilki ile ilişkisi, muhasebe tarihinin de bir tarih türü olmasından kaynaklanıyor iken diğeri ile ilişkisi ise, muhasebenin bu disiplinlere hizmet vermesine dayandırılabilir (Güvemli, 2012: 5).

Tarih biliminin, muhasebe tarihini etkileyen genel kabul görmüş yasaları vardır. Tarih biliminin genel kabul görmüş üç boyutu olan "zaman", "mekân" ve "araştırma" alanları konuları muhasebe tarihi içinde geçerli olup yapılan çalışmalarda belirleyici niteliktedir (Güvemli, 2012: 10-11). Bu genel kabul görmüş yasalardan zaman boyutu küreselleşmenin de etkisi ile XIX. yüzyıldan itibaren muhasebe tarihi çalışmalarında önemini kaybetmeye başlamış olduğu söylenebilir. Çünkü bu boyut özellikle coğrafi mesafelerin anlamlı olduğu dönemlerde önemli iken XIX. yüzyıldan itibaren küreselleşmenin etkisi ile önemini kaybeden coğrafi mesafeler bu boyutunda önemini yitirmesine neden olmuştur. Bir diğeri boyut olan mekân boyutu ise muhasebe tarihi çalışmalarında daha çok bulunulan bölgede ki ticari, ekonomik ve finansal olaylar üzerinden ele alınmaktadır. Çünkü muhasebe ticaretin, ekonomik devingenliğin ve finansal işlemlerin olduğu yerlerde, bölgelerde var olur, gelişir ve hizmet eder. Muhasebe tarihi çalışmalarında olması gereken üçüncü boyut olan araştırma boyutunun amacı aslında zaman ve mekâna ait muhasebe işlemlerinin delillendirilebilmesidir ki bu da ancak belge ile mümkündür. O halde bu üçüncü boyutun diğeri iki boyutla birlikte aranması gerektiği ve tamamlayıcı bir nitelikte olduğu söylenebilir.

4. Muhasebe Tarihi Çalışmalarında Araştırma Yöntemleri

Degos (2007) yaptığı çalışmada muhasebe tarihi çalışmalarında uyulması gereken araştırma sürecini daha önce belirlemiş idi. Bu başlık altında söz konusu sürecin daha açık ifadesine yer verilecektir.

Muhasebe tarihi ve tarih araştırmalarında teorinin rolü, belli ölçülerde, tartışmanın da kaynağıdır. Birçok tarih incelemesinin amacı, keşfetmek ve gerçekleri rapor etmektir. Diğeri tarihçiler gerçeklerin araştırılmasının faydasız olduğunu ve sınırlı oranda değerli olduğunu kabul eder (Walker, 2011: 17).

4.1. Muhasebe Tarihi Çalışacakların Bir Hedefi Olmalıdır

Muhasebe tarihi araştırmacıları için çok önemli bir ilkedir. Belki de diğer tüm genel tarih araştırmacılarından daha çok muhasebe tarihçisinin hedefinin ne olduğunu belirlemiş olması gerekir.

Belirlenmiş hedefler ne olursa olsun, bir muhasebe tarihi araştırmacısı, sorunu daha önceden incelemiş yazarlardan hareket ederek, kapsamlı bir literatür taraması ile belgelerin zıtlıkları, farklılıkları ve de çokluklarını bir araya getirmelidir. Muhasebe tarihçisi kendisini tehdit eden tuzakların bilincinde olmalıdır (Degos: 2007, 191).

Muhasebe tarihi çalışmalarında asıl olan, bir araştırmacının, yaptığı araştırmanın neyi araştırdığına ait birçok konuya ilişkin açıklamaları yapabilmesidir (Walker, 2011: 18). En önemli tuzak güncel ortamdan ve çağdaş gelişmelerden etkilenmiş kendi kişiliğidir (Degos, 2007: 191). Çünkü muhasebe araştırmacısı tüm bu modernitenin içinde muhasebe tarihi çalışmayı sığ ve gereksiz görebilir. Son bir asır içerisinde revizyon, işletme kontrolü ve bilgisayarda yaşanan önemli gelişmeler, araştırmacılar da daha güncel konuların araştırılmasının ve yazılmasının daha doğru olacağı yönünde bir algı oluşturabilir. Eski belgelerin değerini bilmek için bu belgelerin önemini anlamış olmak gerekmektedir (Degos, 2007: 191).

Her durumda muhasebe tarihçisi hırslı olmalıdır. Bu hırs hedeflerin bilimsel içeriğini, incelenen tarihi dönemi ve yapılacak çalışmanın tamamlanma süresini kapsmalıdır (Degos, 2007: 192).

4.2. Muhasebe Tarihiçisi Temel Bir Seçim Yapmalıdır

Muhasebe tarihi çalışmalarında yazarların çalışmalarında kullanacakları birkaç farklı yol mevcuttur. Bunlardan ilki ve en kolay seçeneği olarak söylenebilecek muhasebe yazarlarının tarih ve doktrinler ile ilgili çalışmalara ilgi göstermeleridir. Bu yöntemde muhasebe tarihçisi düşüncesini kitaplardan, makalelerden, Muhammed-el Mezandârani, Luca Pacioli gibi tanınmış yazarlarca yazılmış eserler üzerinden inceler. Bu çalışma yöntemi 1960'lı yıllara kadar devam etmiştir (Degos, 2007: 192).

İkinci çalışma yöntemi muhasebe ile sosyal çevre arasındaki ilişkileri de kapsayan bir şekilde ele almaktır. Bu bağlamda muhasebe onun için teknolojik, sosyal, kurumsal etkilerin toplamının ürünüdür ve bu nedenle muhasebe tarihi çalışmaları bu yapılarla birlikte ele alınmaktadır (Degos, 2007: 192).

Mümkün olan üçüncü seçenek, muhasebenin sosyal tarihi ve etkileridir. Özellikle iddialı bir çalışmada muhasebenin sadece iç disiplin özelliği değil, ama aynı zamanda ekonomik sistemlerle birlikteliği de göz önüne alınır (Degos, 2007: 192).

4.3. Muhasebe Tarihiçisinin Uygun Araçlar Kullanması Gerekir

Öncelikle belgesiz muhasebe tarihi olamayacağını belirtmek gerekir. Belge, tarihin bir işaretidir. Klasik dönemler için belge vardır, örneğin; hesap defterleri, mektuplar, raporlar, dosyalar, planlar v.b. gibi. Muhasebe tarihçisi her zaman dokümantasyonunun tamamını tasarladığı çalışmaya dâhil edemeyebilir (Degos, 2007: 193). Böyle bir durumda muhasebe tarihçisi bu kısıt nedeniyle çalışmasında çeşitli sınırlılıklarla karşı karşıya kalabilir.

Muhasebe tarihi çalışmalarında başarı, temel sorunlara yaklaşım biçimine, tercih edilen seçeneğin gerçekçiliğine ve iyi sunuş yöntemlerini kullanmaktaki ustalığına bağlıdır. Zira faktörlerin açıklamalı ve titiz bir şekilde incelenmesi, en azından niceliksel verilerin ortaya çıkarılması istatistiki verilerin testi kadar önemlidir (Degos, 2007: 193).

5. Araştırmanın Yöntemi

5.1. Çalışmanın Kapsamı

Bu çalışmada 2005-2015 yılları arasındaki dönemde Türkiye'deki basılı veya elektronik dergilerde yayımlanmış yerli ve yabancı yazarlı makaleler ile aynı dönem içerisinde yazılmış lisansüstü tez çalışmaları değerlendirilmeye alınmıştır. Bu amaçla çalışma yöntemi olarak meta-analiz yöntemi tercih edilmiştir.

5.2. Yöntem: Meta-Analiz

Günümüzde bilimsel çalışmaların sayısı hızla artmaktadır. Artan bu bilimsel çalışmalar çoğu kez benzer konularda farklı sonuçların çıkması ile de karşımıza çıkabilmektedir. İşte tam da bu noktada bilgi yığını yorumlamak ve yeni çalışmalara yol açmak için, kapsayıcı ve güvenilir nitelikte üst çalışmalara ihtiyaç vardır. Meta-analiz yöntemi ile belirli bir konuda yapılmış, birbirinden bağımsız, birden çok çalışmanın sonuçlarını birleştirme ve elde edilen araştırma bulgularının istatistiksel analizini yapma imkânı söz konusudur (Akgöz, Ercan ve Kan, 2004: 107). Başka bir tanımla ise meta-analiz; belirli bir konuda yapılmış bireysel çalışmalarda elde edilen bulgu, sonuç, kanaat ve tespitlerin niceliksel olarak bir araya getirilerek sentezlenmesi ve yorumlanmasını amaçlar (Lipsey ve Wilson, 2001; Glass, McGaw ve Smith, 1981).

Bir çalışmanın meta analize dâhil edilme kriterleri, araştırma konusu içerisinde ve analiz için gerekli istatistik verilere sahip olmasıdır (Lipsey ve Wilson, 2001). Araştırmamıza şu kriterlere uygun çalışmalar dahil edilmiştir: (a) 2005-2015 yılları arasında Türkiye'de yazılmış tüm makaleler, (b) 2005-2015 yılları arasında Türkiye'de yazılmış yüksek lisans ya da doktora tezi olan çalışmalar. Çeşitli kitaplar ve muhasebe tarihi alanında yazılmış eserler içerik analizine uygun bir şekilde incelenerek muhasebe tarihi

ile ilgili ondan fazla anahtar kelime (muhasabe tarihi, saadetname, risale-i felekkkiye, cami-ül hesap, kitab-us siyakat, siyakat, mukataa, merdiven kayıt yöntemi, karma kayıt yöntemi, Luca Pacioli, Pacioli, Angelo Senizio, Summa Aritmetica v.b. gibi) belirlenmiş ve çeşitli veri tabanlarından tarama yapılmıştır. Ulaşılan makale çalışmalarının muhasabe tarihi ile ilgili olanları çalışmaların anahtar kelimeleri ve özetleri incelenerek belirlenmeye çalışılmıştır. Tabii burada ki en önemli kısıt yazarların sezgisel kanaatlerinden kaynaklanan yanlış paylarının her zaman olabileceğidir. Yapılan anahtar kelimeler ile sorgulama sonunda iki adet yüksek lisans ve bir adet doktora tezi ile beş adedi yabancı dilde olmak üzere toplam 48 adette makale tespit edilmiştir.

5.3. Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde muhasabe tarihi alanında yapılan lisansüstü tezlerin ve ulusal dergilerde yayımlanmış makalelerin; hazırlanma yılı, yazıldığı üniversiteler konularına göre dağılımları tablolar halinde sunulmuştur.

Bu bağlamda yıllar itibari ile muhasabe tarihi alanında yazılan lisansüstü tezlerin¹ dağılımı incelenmiştir (Tablo. 1).

Tablo 1 incelendiğinde, muhasabe tarihi alanında hazırlanan lisansüstü tezlerin sayılarında anlamlı bir dağılım ve gelişme olmadığı görülecektir. Söz konusu alan ile ilgili lisansüstü tez konusunda ciddi eksiklikler olduğu ve gelişmeye çok açık bir alan olduğu rahatlıkla söylenebilir. Ayrıca daha çok yüksek lisans tezi yazıldığı da yine Tablo 1’den açık bir şekilde görülebilmektedir.

Benzer bir inceleme makaleler açısından yapılacak olunursa elde edilen tespitler aşağıda yer alan Tablo 2’de görüldüğü gibi olacaktır. Tablo 2 incelendiğinde de görüleceği gibi makale yazımı konusunda literatürde 2005 yılından sonra ciddi anlamda bir gelişme olduğu görülecektir. Ayrıca 2010 yılından sonra da düzenli bir yayın grafiği olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Aslında muhasabe tarihi literatürünün en çok geliştiği dönemler uluslararası muhasabe tarihi kongrelerinin düzenlendiği dönemler olup bu kongrelerde lisansüstü ve tezler ve burada tespit edilmiş makale çalışmalarından kat ve kat daha fazla bildiri sunulduğu

bilinmektedir. Çalışmanın araştırma kapsamında yer alan Dünya Muhasebe Tarihçileri kongreleri ve bu kongrelerde sunulan tebliğ sayıları şöyledir; 2006 yılında Nantes-Fransa’da 11. Dünya Muhasebe Tarihçileri Kongresi yapılmış olup burada Türk delegasyonu toplam sekiz bildiri sunmuştur. 2008 yılında İstanbul-Türkiye’de 12. Dünya Muhasebe Tarihçileri Kongresi gerçekleştirilmiş ve burada Türk delegasyonu 88 adet bildiri sunmuştur. Son olarak ise 2012 yılında ise 13. Dünya Muhasebe Tarihçileri Kongresi Newcastle-İngiltere’de gerçekleştirilmiş olup burada ise Türk delegasyonu 19 adet bildiri ile katılmıştır. Ancak bu çalışmada söz konusu kongreler analizin veri setine dâhil edilmemiştir. Bunun iki temel nedeni vardır; bunlardan birincisi bu tür kongreler özel olarak düzenlenen etkinlikler olduğundan buralara katılmak amacı ile farklı motivasyonların söz konusu olması, ikincisi ise literatürün yıllar itibariyle gelişiminin bu şekilde net olarak görülmesinin mümkün olamayacağıdır. Kongrelerin düzenlendiği yıllarda yayın sayısında ciddi artışlar olurken ertesi yıllarda ciddi miktarda bir çözümlenmenin seri de anlamsız trendler çizmesine neden olacağı bu nedenle yer verilmemesi gerektiği düşünülmektedir.

Tekrar Tablo 2 incelendiğinde; 2005 yılı öncesi hazırlanan makale verisine ulaşamadığını söylemek mümkündür. 2005 yılında ise yazılan makale sayısı toplam iki (%4) adet olup tamamı Türkçe’dir. 2006 yılında bir adet makale (%2) ve Türkçe, 2007 yılında iki adet makale (%4) ve Türkçe, 2008 ve 2009 yıllarında üçer adet makale (%6+%6) ve tamamı Türkçe, 2010 yılında bir adet makale (%2) ve yine Türkçe yazıldığı görülmektedir. Önemli bir sıçrama 2011 yılında toplamda altı adet makale (%13) ve yine tamamen Türkçe yazılarak gerçekleşmiştir. Türkiye muhasabe tarihi literatüründe ilk yabancı dil ile yazılan çalışma 2012 yılında bir adet (%2) ile gerçekleşmiş aynı yılda 10 adette Türkçe dilinde makale (%21) yazılmıştır. 2013 yılında yine bir adet yabancı dil ile yazılmış makale (%2) ve dört adet Türkçe yazılmış makale (%8) olduğu görülmektedir. 2014 yılında sadece Türkçe dilinde yayımlanmış toplam sekiz adet makale (%17) mevcuttur. 2015 yılında yabancı dil ile yazılan muhasabe tarihi temalı makale sayısında önemli bir sıçrama meydana gelmiş ve toplam üç adet makale (%6) ile üç adette Türkçe makale (%6) yayımlanmıştır.

Tablo 3’te 48 makalenin ve üç adet lisansüstü çalışmanın konular açısından tasnifi görülmektedir. Tablo 3 incelendiğinde de görüleceği gibi makale alanında en çok yayın 15 adet (%29) ile kayıt yöntemi üzerine özellikle de “Merdiven Kayıt Yöntemi” ve daha sonra da “Muhasebe Sistemleri” üzerine yapılmıştır, hatta yazılan toplam üç adet lisansüstü tezin iki adedi (%4) bu konu üzerinde yazılmıştır. Bu bağlamda çalışmaların toplam %33’lük kısmının bu ana tema içerisinde yapıldığını görmekteyiz.

¹ Yapılan tüm anahtar kelime aramalarına rağmen ulusal tez merkezinde ulaşılabilen tezler şöyledir; (1) Metehan Küçükler, (2011), “Kutadgu Bilig’de Geçen Muhasebe Terimlerinin Günümüz Muhasebe Terminolojisi Açısından Analizi”, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. (2) Zeliha Kocakaya (2014), “XIX. YY’da Osmanlı Devletinde Çift Yanlı Muhasebe Sistemine Geçiş”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. (3) Muhsin Aslan (2015), “Tarihsel Süreç İçerisinde Türkiye’de Kullanılan Muhasebe Sistemleri ve İktisadi Devlet Teşekkülleri Üzerinden Örnekler”, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Tablo 4’te makale ve lisansüstü tezlerin yazarlarının üniversitelerine göre bir sınıflama ve değerlendirme görülmektedir. Bu tabloya göre muhasebe tarihi alanında en fazla yayının gerçekleştiği üniversite %21 ağırlık ile Marmara Üniversitesi’dir. Üniversite bazında bundan sonra ikinciliği Afyon Kocatepe Üniversitesi ile Dokuz Eylül Üniversitesi %7’lik oranlar ile paylaşmaktadırlar. Yurtdışından çalışma gönderen, üniversitede çalışmayan v.b. sebeplerden ötürü “Diğer” grubunda sınıflandırılmış çalışmaların da en yüksek paya sahip olduğunu belirtmek gerekir. Bu grupta toplam yayın sayısı 13 ve ağırlığı %23’tür.

Son olarak Tablo 5’te, makalelerin yayımlandıkları dergilere göre dağılımı yer almaktadır. Buradan da açık bir şekilde görüleceği gibi yayımlanan makalelerin %71’lik kısmı toplam 34 adedi “Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi”nde yayımlanmıştır. Arından ise 11 adet ve %23’lük oran ile en çok makalenin “Muhasebe ve Finansman Dergisi”nde yayımlandığı görülmektedir.

5.4. Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında muhasebe tarihi çalışmalarının gelişimi için şu önerilerde bulunulabilir:

- Muhasebe tarihi alanına akademisyenlerin ilgisinin artırılarak, bu alanda yazılacak lisansüstü tezlerin sayısı çoğaltılabilir.
- Muhasebe Tarihi alanına ilgiyi artırmak için bu alanı temel alan derslerin lisansüstü programlara koyulması mümkündür. Bu alan ile ilgili yazılmış birçok kitap mevcut olduğundan ders izlencesinin oluşturulması çok zor olmayacaktır.
- Muhasebe Tarihi alanında her ne kadar uluslararası bir kongre mevcut olsa da gerekli ilgiyi oluşturmak ve dikkati bu çalışma alanına çekmek için ulusal bir kongre, sempozyum veya çalıştay benzeri organizasyonların düzenlenmesi önemli etki ve katkı sağlayacaktır.
- Muhasebe Tarihi alanını esas alan süreli yayınların artırılması veya mevcut dergilerin yaygın etkisinin artırılabilmesi için uluslararası indekslerde taranmasının sağlanması önemli bir etki sağlayacaktır.
- Ulusal ve uluslararası ilişkilere açık bir muhasebe tarihi merkezi açılması ve bu yolla bu konuya olan ilginin daima canlı tutulması sağlanabilir.

6. Sonuç ve Değerlendirme

2005-2015 yılları arasında Türkiye’de ki muhasebe tarihi temalı makale ve lisansüstü tezleri meta-analiz yöntemi ile irdelemeyi amaç edinen bu çalışmada en önemli tespit muhasebe alanında tarih çalışmalarının

geliştiği ancak henüz istenen düzeyde olmadığı belirtilebilir. Özellikle muhasebe tarihi alanında 13.’sü düzenlenmiş bir Dünya Muhasebe Tarihi Kongre serisinin olması alanın dinamiklerinin gelişmeye ne denli açık olduğunu göstermek adına önemlidir. Yine Türkiye’de muhasebe tarihi alanında ulusal ve hakemli bir derginin yılda iki kez ve düzenli bir şekilde çıkıyor olması (Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi) da bu alanda yapılacak çalışmaların yaygın etki ve yayımlanma sorununa önemli çözümler üretmektedir.

Bununla birlikte konuya ilginin daha çoğalması ve devamlılığının sağlanabilmesi için özellikle lisansüstü programlarda bu alana yönelik derslerin konulması ve tezlerin yazdırılması ile mümkün olacağı düşünülmektedir.

Her ne kadar bu çalışmada meta-analiz yöntemi ile irdelenmemiş olsa da 2005-2015 yılları arasında düzenlenen muhasebe tarihi temalı uluslararası sempozyumlarda toplamda 115 adet bildirinin sunulduğu da unutulmamalıdır.

Muhasebe Tarihi alanı kısıtlı olarak da olsa gelişen bu yapısına rağmen “muhasebe” ve “tarih” çalışanların konuya farklı yaklaşımları nedeniyle istenen gelişte eğilimini gösterememektedir. Bu nedenle özellikle disiplinlerarası çalışmanın önemi ve gerekliliğinin bu alanda ayrı bir öneme büründüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda “muhasebe” çalışanların sadece sayısal konuları bulup gün yüzüne çıkarma hevesi ile “tarih” çalışanların bir konunun tüm yönleriyle ve detaylı yazım istekleri ne yazık ki örtüşmemektedir. Bu bakımdan her iki disiplinin de orta bir yolda buluşmaları “muhasebe tarihi” çalışmalarının sayısını arttıracak kanaatindeyiz.

Kaynakça

- Akgöz, S., Ercan, İ. ve Kan, İ. (2004). Meta-analizi. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 30(2), 107-112.
- Becher, T. (1989). *Academic Tribes and Territories*. (Ed: M. Keynes), Open University Press.
- Berger, G. (1970). Introduction. OECD-CERI Interdisciplinarity – Problems of Teaching and Research in Universities, Nice: CERİ/French Ministry of Education, September.
- Cluck, N. A. (1980). Reflections in the Interdisciplinary Approach to the Humanities. *Liberal Education*, 66(1), 67-77.
- Degos, J. G. (2007). Muhasebe tarihinde araştırma yöntemleri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Çeviren: Oktay Güvemli, 33, 191-193.
- Elitaş, C. (2014). Türkiye’de Muhasebe Araştırmalarında Disiplinlerarası Yazılmış Çalışmalar Bibliyografyası: 1979-2014. *11. Uluslararası Muhasebe Konferansı*, 2014, İstanbul-Türkiye.

- Glass, G. V., McGaw, B., Smith, M. L. (1981). *Meta-analysis in Social Research*. Sage Publications.
- Güvemli, O. (2012). Tarih Eğitimi ve Muhasebe Tarihi Eğitimi. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2, 5-22.
- Güvemli, O., Gücenme, Ü., Toraman, C., Sipahi, B. ve Arsoy Poroy, A. (2006). Muhasebe ile İlgili Dünya Kongreleri ve Türkiye Muhasebe Kongre ve Sempozyumları. *İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası, Yayın No: 67*, İstanbul.
- Jacobs, H. H. (1989). The growing need for interdisciplinary curriculum content. *Interdisciplinary curriculum: Design and implementation*, 1-11.
- Kline, S. J. (1995). *Conceptual Foundations for Multidisciplinary Thinking*. Stanford: Stanford University Press.
- Lipsey, M., Wilson, D. B. (2001). *Practical Meta-Analysis*. Sage Publication.
- Parker, J. (2002). A new disciplinary: communities of knowledge, learning and practice. *Teaching in Higher Education*, 7(4), 373-386.
- Piaget, J. (1972). The epistemology of interdisciplinary relationships. *Interdisciplinarity: Problems of teaching and research in universities*, 127-139.
- Previts, G. J., Parker, L. D. & Coffman, E. N. (1990). Accounting History: Definition and Relevance. *ABACUS*, 26(1), 1-16.
- Richardson, A. J. (2008). Strategies in the development of accounting history as an academic discipline. *Accounting History*, 13(3), 247-280.
- Walker, S. P. (2011). Muhasebe Tarihi Araştırmalarında Araştırma ve Yazma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Çeviren: Ümmühan Aslan.
- Yıldırım, A. (1996). Disiplinlerarası öğretim kavramı ve programlar açısından doğurduğu sonuçlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 89-94.

Tablo 1: Muhasebe Tarihi Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Yüksek Lisans		Doktora		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
2011	1	100	0	0	1	33,3
2014	1	100	0	0	1	33,3
2015	0	0	1	100	1	33,4
	2	0,666	1	0,334	3	1,00

f: Frekans (sıklık) %: Yüzdellik payı

Tablo 2: Muhasebe Tarihi Alanında Yazılan Makalelerin Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Yabancı Dil ile Yazılanlar		Türkçe Yazılanlar		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
2005	0	0	2	0,04	2	0,04
2006	0	0	1	0,02	1	0,02
2007	0	0	2	0,04	2	0,04
2008	0	0	3	0,06	3	0,06
2009	0	0	3	0,06	3	0,06
2010	0	0	1	0,02	1	0,02
2011	0	0	6	0,13	6	0,13
2012	1	0,02	10	0,21	11	0,23
2013	1	0,02	4	0,08	5	0,10
2014	0	0,00	8	0,17	8	0,17
2015	3	0,06	3	0,06	6	0,13
	5	0,10	43	0,90	48	1,00

f: Frekans (sıklık) %: Yüzdellik payı

Tablo 3: Muhasebe Tarihi Alanında Yapılan Çalışmaların Konularına Göre Dağılımı

Konular	Makaleler		Lisansüstü Yayınlar	
	f	%	f	%
Kayıt Yöntemi (Muhasebe Sistemleri)	15	0,29	2	0,04
Osmanlı Dönemi	0	0,00	0	0,00
İspanya Muhasebe Tarihi	1	0,02	0	0,00
Çin Muhasebe Tarihi	1	0,02	0	0,00
İtalyan Muhasebe Tarihi	1	0,02	0	0,00
Sovyetler Birliği Muhasebe Tarihi	1	0,02	0	0,00
Kıbrıs Muhasebe Tarihi	1	0,02	0	0,00
Muhasebe Tarihinde Araştırma Yöntemi	5	0,10	0	0,00
Gelir Tablosu üzerine	1	0,02	0	0,00
Luca Pacioli üzerine	2	0,04	0	0,00
İlhanlı Devleti Dönemi Muhasebesi	3	0,06	0	0,00
Vakıf Muhasebesi	4	0,08	0	0,00
Osmanlı Öncesi Muhasebe Tarihi	3	0,06	1	0,02
Maliyet Muhasebesi Tarihi	1	0,02	0	0,00
Antik Dönem Muhasebe Tarihi	2	0,04	0	0,00
Mukataa Gelirleri üzerine	1	0,02	0	0,00
Kanunlar ve Muhasebe Tarihi	1	0,02	0	0,00
Muhasebe Mesleği üzerine	3	0,06	0	0,00
Osmanlı Bankası ve Muhasebe Tarihi	1	0,02	0	0,00
Tereke Uygulaması ve Muhasebe Tarihi	1	0,02	0	0,00
	48	0,94	3	0,06

f: Frekans (sıklık) %: Yüzdellik payı

Tablo 4: Muhasebe Tarihi Alanında Yapılan Çalışmaların Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversiteler	Makaleler		Lisansüstü Yayınlar	
	f	%	f	%
Marmara Üniversitesi	12	0,21	1	0,02
Yalova Üniversitesi	1	0,02	0	0,00
Afyon Kocatepe Üniversitesi	4	0,07	0	0,00
Dokuz Eylül Üniversitesi	4	0,07	0	0,00
Trakya Üniversitesi	3	0,05	0	0,00
Sakarya Üniversitesi	1	0,02	1	0,02
Kocaeli Üniversitesi	1	0,02	0	0,00
Fatih Üniversitesi	1	0,02	0	0,00
Gazi Üniversitesi	3	0,05	0	0,00
Beykent Üniversitesi	1	0,02	0	0,00
Gazi Osmanpaşa Üniversitesi	3	0,05	0	0,00
Çanakkale 18 Mart Üniversitesi	1	0,02	1	0,02
Süleyman Demirel Üniversitesi	1	0,02	0	0,00
Uludağ Üniversitesi	1	0,02	0	0,00
Şeyh Edebali Üniversitesi	2	0,04	0	0,00
Karadeniz Teknik Üniversitesi	1	0,02	0	0,00
İstanbul Üniversitesi	1	0,02	0	0,00
Diğer	7	0,14	0	0,00
	48	0,94	3	0,06

f: Frekans (sıklık) %: Yüzdellik payı

Tablo 5: Muhasebe Tarihi Alanında Yapılan Çalışmaların Dergilere Göre Dağılımı

Dergiler	Makaleler	
	f	%
Muhasebe ve Finansman Dergisi	11	0,23
Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi	34	0,71
Mediterranean Journal of Social Sciences	1	0,02
Akademik Bakış	1	0,02
Yalova Sosyal Bilimler Dergisi	1	0,02
	48	1,00

f: Frekans (sıklık) %: Yüzdellik payı